

Сайтът desebg.com публикува **част 4** от представителното изследване на НЦИОМ, проведено като част от проект [„Образованието за комунистическия режим и европейските демократични ценности на младите хора в България днес“](#) на фондация „Конрад Аденауер“, Център за Европейски изследвания в Брюксел при ЕНП и фондация „Център Хана Аренд“, представено миналата седмица.

В тази част се публикуват резултатите от изследването, свързани с представите на младите хора за историческите периоди в новата история на България и техните основни характеристики.

В [част 1](#) бяха представени основните източници на знание за комунизма.

В [част 2](#) бяха публикувани данни за информираността на младежите в България за исторически личности, включително и в периода на комунизма.

В [част 3](#) се представят резултатите от знанията на младежите за основни исторически събития през XX век в България и света, свързани с Втората световна война и комунизма.

Изследването е национално представително, проведено в периода 7 – 19 юни 2013 г. сред 1100 лица на възраст между 15 и 35 години по метода на полустандартизираното face-to-face интервю.

Общи представи на младите хора за основните човешки права

47% от интервюираните млади хора са на мнение, че основното човешко право е „правото на живот, свобода и достойнство на личността“. Важно е уточнението, че именно такава е дефиницията на самите интервюирани. Най-често такъв е отговорът на респонденти на възраст между 30 и 35 години, от висшести, както и от жители на столицата.

Една трета от интервюираните посочват, че свободата на словото и съвестта, както и свободното изразяване на мнение са основните човешки права. Този отговор по-често от останалите дават хората на възраст между 26 и 30 години, респонденти с високо образование, както и жителите на градовете-областни центрове.

17% от младите българи посочват като основни човешки права социалните права на човека – правото на здравеопазване, на образование и на социална защита. На тези права поставят акцент най-често младите хора на възраст между 30 и 35 години, в равна степен респондентите с високо и с най-ниско образование, жителите на селата и младежите, които принадлежат към малцинствата.

Доколкото темата за младежката безработица е една от основните, които вълнуват младите хора у нас, то напълно обяснимо е, че сред най-често посочваните основни човешки права е правото на труд и работа, посочено от 16% от младите хора. Това са предимно респонденти на възраст между 30 и 35 години, жители на малките градове (където се предполага, че и проблемът с безработицата е хроничен и по-трудно разрешим) и представители на етническите малцинства.

Правото на избор и в частност на политически избор (избирателното право) е признато като основно човешко право от 15% от участвалите в настоящото проучване. Това човешко право се споменава най-често от младежите, живеещи в столицата, както и от интервюираните, заети в държавния сектор.

Изследването ясно показва, че младите хора дефинират основните човешки права и водейки се от много силната си потребност от справедливост. Неслучайно 9% от тях директно отговарят, че равенството пред закона е едно от основните човешки права. Подобно е мнението на високообразованите респонденти, както и младите хора, които живеят в столицата и в големите градове на страната.

От данните, получени в отговор на въпроса: „Кои са, според вас, основните човешки права?“, се вижда, че има информирано и неинформирано обществено мнение. Най-широки и мащабни са представите на жителите на столицата и на големите градове, притежаващи средно и по-високо образование. Нещо повече, именно тези младежи поставят акцент на глобалния и ценностен аспект на човешките права – свобода на волеизявление и съвест, човешко достойнство и т.н.

Тъкмо напротив, бедните и нискообразовани младежи, както и живеещите в малките населени места акцентират на социалната защита и на правото на труд. Представителите на малцинствените общности и най-младите респонденти, по-често от останалите поставят акцент върху социалната защита. Така, по естествен начин, подобни отговори подсказват, че съзнанието за права на личността особено при нискообразованите, безработните и бедните младежи е ни повече, ни по-малко продукт на бита и на индивидуалния статус на младия човек.

Една пета от младите българи, участвали в настоящото изследване, не са наемат да посочат кои са основните човешки права. Сред тях преобладават най-младите респонденти (на възраст от 15 до 18 години), интервюираните младежи с основно и по-ниско образование, живеещите в селата, както и представителите на малцинствата.

Историческите периоди в представите на младите хора

Много интересни и показателни в ценностен план са отговорите на въпроса: “Ако можехте да избирате, в кой от следните исторически периоди бихте искали да живеете в България?”. Въпросът е закрит, а на младите хора са предлагани няколко конкретни отговора, от които те избират само един.

31% от участвалите в настоящото проучване младежи посочват, че биха избрали да живеят във времето след началото на демократичните промени, т.е. след ноември 1989 г. Най-често такъв отговор дават младите на възраст между 26 и 30 години, високообразованите респонденти, живеещите в столицата и заетите в частния сектор. 18% обаче твърдят, че биха избрали да живеят във времето на [Тодор Живков](#). Интересен е профилът на младежите, дали подобен отговор. Това са хора на възраст между 30 и 35 години, с ниско образование, живеещи в селата, роми и безработни младежи. Очевидно за тези млади хора времето на Тодор Живков е белязано от ореол на сигурност и спокойствие, работа и препитание за всеки.

Слабо образовани, младежи от селата и роми избират да живеят във времето на Живков

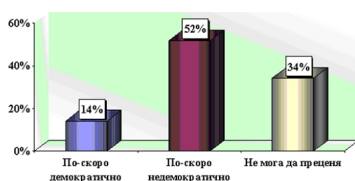
Написано от Христо Христов
Вторник, 24 Септември 2013 12:49

5% от интервюираните се връщат назад във времето и биха избрали да живеят по време на управлението на цар Борис III. Този отговор почти изглежда като екзотика и е предпочитан от високообразовани млади и жители на столицата.

3% от респондентите, ако можеха да избират, биха искали да живеят по време на управлението на цар Фердинанд I.

22% от младежите не дават отговор по същество и твърдят, че ако имаха какъвто и да е избор, те не искат да живеят в България изобщо, независимо за кой период от нейната история става дума. Очевидно идеята да им се даде възможност да избират епоха, в която биха живели, не проработва дори игрово при тези млади хора, които намират за нужно да отговорят, че не желаят да живеят в България. Този отговор дават най-младите участници в изследването – на възраст до 18 години, нискообразовани респонденти и представители на етническите малцинства.

Вторичният анализ на данните от изследването показва, че 40% от младите българи, които искат да живеят (ако можеха да избират) във времето на Тодор Живков са убедени, че неговото управление е било по-скоро демократично. Като цяло, обаче, едва според 14% от българските младежи на възраст между 15 и 35 години управлението на Тодор Живков би могло да се нарича демократично. 52% от днешните млади го определят като недемократично.

Как младежите определят управлението на Живков?

Хората на възраст над 30 години, които имат някакви, дори минимални спомени от това време, по-често от останалите млади наричат управлението на Тодор Живков по-скоро недемократично. Такова е и преобладаващото мнение на интервюираните със средно и по-високо образование, така мислят и по-голямата част от столичните младежи.

Управлението на Тодор Живков е възприемано като по-скоро демократично от хората с основно и по-ниско образование, от жителите на селата и от ромите. Единствените социално-демографски групи, в които преобладава мнението, че управлението в периода 1944 – 1989 г. е било по-скоро демократично, са хора с образование по-ниско от основното и роми.

Предимствата и недостатъците на управлението на Тодор Живков

Запитани за предимствата и недостатъците на това един обикновен човек да живее по времето на Тодор Живков, младежите като че ли са по-наясно с плюсовете, отколкото с минусите на това управление.

26% от интервюираните не знаят какви са предимствата да живееш при управлението на Тодор Живков, а почти двойно повече (42%) не могат да отговорят на въпроса какви са недостатъците да живееш в този исторически период.

Без информация относно предимствата на живота при управлението на Тодор Живков определено са най-младите българи (на възраст до 18 години), както и респондентите с основно и с по-ниско от основното образование.

Същите социално-демографски групи най-често твърдят, че не знаят и какви са недостатъците на живота под управлението на Тодор Живков. Това показва, че най-младите, както и необразованите младежи в еднаква степен нямат впечатления и не се ангажират с мнение за периода на управлението на Тодор Живков. Очевидно тези млади хора, освен, че не са съвременници на управлението на Тодор Живков, не се чувстват и достатъчно образовани и компетентни да отговорят на поставените въпроси

за това управление.

В отговорите на младите хора по въпроса за плюсовете и минусите за обикновения човек да живее по времето на Тодор Живков преобладават натрупвания в отговорите за плюсовете. Това означава, че въпреки че като цяло управлението е възприемано като недемократично, придобивките на онова време не са забравени и впечатляват и до днес младите хора.

Една трета от младите българи са убедени, че хората по времето на Тодор Живков са имали работа и професионална реализация. Това твърдят най-често младите на възраст между 26 и 35 години, високообразованите респонденти, живеещите в големите градове и селата, заетите в държавния сектор и представителите на етническите малцинства. Този профил на оценката подсказва, че мнението е масово и не особено подвластно на личния стандарт. Очевидно споменатите групи млади хора възпроизвеждат стереотипи на оценките за недалечното ни минало, битувачи в техните среди.

Една четвърт от участвалите в настоящото изследване определят времето до 1989 г. [като спокойно, сигурно и гарантиращо нормален живот](#) за обикновените хора. Безспорно на подобна оценка следва да се гледа и като на контрапункт на една от доминиращите оценки за съвременността, където животът е определян като несигурен, без социални гаранции за оцеляване и без достатъчна защита срещу битовата престъпност.

Неизменна част от чувството за несигурност е липсата на финансови средства. Затова 14% от младите отделят специално внимание на това, че в недалечното ни минало едва ли са липсвали основни средства за живот на младите хора. Това твърдят по-често от останалите младите на възраст между 30 и 35 години, както и младежите от турски произход.

Безплатното образование и безплатното здравеопазване е сочено като предимство на времето преди 1989 г. от 11% от интервюираните. [Акцент на социалните придобивки от времето на социализма](#) поставят отново хората на възраст между 30 и 35 години, както и жителите на градовете-областни центрове.

8% от интервюираните споменават ниските цени на стоките и услугите. Като цяло, може да се обобщи, че младите хора имат съзнанието, че макар и не висок, стандартът на живот е бил приличен И ТО
за повечето хора.

51% от младежите са категорични, че ограничаването на личните свободи по времето на управлението на Тодор Живков е основен недостатък от гледна точка на живота на обикновения човек. В това число младите включват както липсата на свобода на свободно движение, така и липсата на политическа свобода, на религиозна свобода, на свобода на словото, на свобода всеки да слуша музиката, която харесва и т.н. Това се твърди по-често от хора, които са в горната граница на младежката възраст и очевидно имат известен личен опит и възприятия от онзи период. Високообразованите респонденти и жителите на София също поставят акцент на ограничаване на различните свободи в периода на управлението на Тодор Живков.

В битов план ограниченията и недостатъците се свеждат до липсата на разнообразни стоки за потребление, както и до труден достъп до коли и жилища. 4% от интервюираните са на мнение, че е потискана частната инициатива, а 1% твърдят, че през това време е имало етническа дискриминация.

Младите, които симпатизират на БСП, по-често от останалите младежи твърдят, че времето на управление на Тодор Живков не е белязано от никакви съществени недостатъци.

СЛЕДВА